

Η «Αντιγόνη» Rackete και η πολιτική ανυπακοή

του Ηλία Ιωακείμογλου

Να οραματίζεσαι «μεγάλες λεωφόρους»

Ο Ρεζίς Ντεμπρέ, που έζησε από κοντά τον ένοπλο αγώνα του Τσε Γκεβάρα στη Βολιβία, παρατηρεί ότι στην πολιτική πρέπει να οραματίζεσαι μεγάλες λεωφόρους εάν θέλεις να κάνεις έστω μικρά βήματα. Προφανώς ο Γάλλος φιλόσοφος αναφερόταν σε αυτούς που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο, δηλαδή στους κυριαρχούμενους και μάλιστα σε όσους από αυτούς είχαν αποφασίσει να κουβαλήσουν στους ώμους τους την τύχη των καταπιεσμένων, των προλετάριων, των «χωρίς φωνή», των αποκλεισμένων, των υποτελών κοινωνικών τάξεων. Οι άλλοι, οι κυρίαρχοι, δεν χρειάζονται κανένα όνειρο· για εκείνους «όλα πρέπει να αλλάξουν προκειμένου να παραμείνουν ίδια»,¹ προκειμένου δηλαδή να διατηρηθεί το σύστημα ανακατασκευασμένο.

Ωστόσο, η πολιτική των «μεγάλων λεωφόρων» στην οποία αναφερόταν ο Ρεζίς Ντεμπρέ, εξέλιπε όταν τα πράγματα πήραν άλλη τροπή από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990. Εδραιώθηκε τότε ο νεοφιλελευθερισμός σαν «ενιαία σκέψη», ως ιδεολογία που όρισε εκ νέου τα στενά πλαίσια εντός των οποίων ασκούν πλέον πολιτική όχι μόνο οι κυρίαρχοι αλλά και οι κυριαρχούμενοι.

Η έρημος του νεοφιλελευθερισμού

Η κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού περιόρισε την πολιτική στα ασφυκτικά πλαίσια της διαχείρισης του τρέχοντος και της τεχνοκρατικής παρέμβασης στα σημεία τριβής του συστήματος· και το χειρότερο από όλα, αφαίρεσε έτσι από την πολιτική τη

γοητεία της. Ακόμη χειρότερα, ο νεοφιλελευθερισμός προσπάθησε, και σε μεγάλο βαθμό κατόρθωσε, να εγκαταστήσει το γυμνό συμφέρον του χρήματος, τον ανταγωνισμό και το ατομικό συμφέρον στο κέντρο της ζωής μας ως ρυθμιστικών αρχών, όχι μόνο της αγοράς, αλλά και της καθημερινής ζωής και των διαπροσωπικών σχέσεων, ακόμη και των πιο εσωτερικών από αυτές. Κάθε άτομο, καλείται τώρα να ριχτεί σε ανταγωνισμό με όλους τους άλλους στην αρένα των αγορών με τα εφόδια που διαθέτει προκειμένου να αξιοποιήσει το προσωπικό του κεφάλαιο, όπου ως τέτοιο δεν νοείται μόνο η ατομική του περιουσία, το φυσικό του κεφάλαιο και γενικά όσα μπορούν να αποτιμηθούν σε χρήμα, αλλά και οι γνώσεις του και οι επαγγελματικές και κοινωνικές δεξιότητές του. Καλείται δε επιπλέον να αντιληφθεί όλες τις πλευρές της ζωής του, κοινωνικές, ατομικές, προσωπικές και ενδόμυχες, ως οιονεί αγορές αυτές τις ίδιες· καλείται δηλαδή να τις αντιληφθεί ως προσομοιώσεις της πραγματικής αγοράς, της αγοράς των εμπορευμάτων, ως πραγματικότητες που διέπονται από τις ίδιες ρυθμιστικές αρχές, την ίδια λογική, τις ίδιες σκοπιμότητες, με αυτήν.² Μέσα σε τέτοιες συνθήκες νεοφιλελεύθερης ιδεολογικής παράκρουσης και κυριαρχίας, η «μεγάλη πολιτική» στην οποία μας προέτρεπε ο Ρεζίς Ντεμπρέ, η πολιτική που ονειρεύεται να αλλάξει ριζικά την κοινωνία, δεν μπορούσε παρά να βρεθεί εξόριστη από την ψυχρή λογική του κέρδους, του προσωπικού οφέλους, της αποτίμησης παντός επιστητού σε χρήμα και κέρδος, εξόριστη από την απληστία για ένα τέταρτο του αιώνα.

Το υπόδειγμα της Αντιγόνης

Έως ότου, και ενώ κανείς δεν το περίμενε, μια ακτιβίστρια έφερε στο κέντρο της διεθνούς πολιτικής σκηνής, εκεί που συναντιούνται όλα τα βλέμματα της Ευρώπης, τη μεγάλη πολιτική της παράδοσής μας. Δεν πρόκειται για πράξη αυτοθυσίας, ούτε για χριστιανική ευσπλαχνία, ούτε για απλή αντίσταση κατά της αρχής· η Carola Rackete (Καρόλα Ρακέτε) έδρασε κατά το

υπόδειγμα της Αντιγόνης, το υπόδειγμα της πολιτικής ανυπακοής, δηλαδή κάθε παράβασης των νόμων που πραγματοποιείται στο όνομα ηθικών αξιών οι οποίες αναδεικνύονται σε αξίες πάνω από τον νόμο με τη δύναμη μιας πράξης: μιας πράξης με την οποία ο παραβάτης καταθέτει ως ενέχυρο τον εαυτό του στο όνομά αυτών των αξιών, για την αναγνώρισή τους και την κοινωνική επικύρωσή τους (ως ενέχυρο: «Όταν μου λείψει η δύναμη, τότε μόνο θα σταματήσω», λέει η Αντιγόνη του Σοφοκλή).

Υπάρχουν αξίες πάνω από τους νόμους. Η Carola Rackete «άγιο έχοντας διαπράξει έγκλημα»³ έδρασε κατά το υπόδειγμα της Αντιγόνης και γι' αυτό συγκίνησε και ενθουσίασε τον λαό της Αριστεράς· πρώτον, διότι επιβεβαίωσε ότι οι αξίες μας, οι αξίες της Αριστεράς, είναι ακόμη ζωντανές και ικανές να συγκλονίσουν το σύστημα· δεύτερον, διότι όσοι ακούσαμε τις ειδήσεις για την πολιτική ανυπακοή της Carola Rackete νιώσαμε ότι η πράξη της μας εγκαλούσε ατομικά ως υποκείμενα που φέρουν τις αξίες της Αριστεράς· και είναι αυτό που μεμιάς μας συγκρότησε και ως συλλογικότητα· ακριβώς όπως στο πεδίο της μάχης, μια απειροελάχιστα μικρή νίκη με υψηλό συμβολικό και ηθικό φορτίο μπορεί να συσπειρώσει ξανά έναν ηττημένο στρατό.

Πολιτική ανυπακοή, μια δύναμη για την Αριστερά

Είμαστε λοιπόν ακόμη εδώ και υπάρχουμε ήδη συλλογικά, ως πλήθος με εσωτερική συνοχή, ήδη πριν να οργανωθούμε σε πολιτικές οργανώσεις, ως πλήθος, ως λαός της Αριστεράς, με ηθικές αξίες διακριτές, ξένες και εχθρικές⁴ προς τις ηθικές αξίες του λαού της Δεξιάς, αυτές που νομιμοποιούν την απληστία και τις κοινωνικές ανισότητες, τον κοινωνικό δαρβινισμό, τα προνόμια των ισχυρών και των «εκλεκτών»· αξίες εχθρικές προς τις ηθικές αξίες του λαού της Δεξιάς, που αγαπάει το χρήμα και το κέρδος και καταλαβαίνει μόνο την ιδιοτέλεια.⁵

Η πολιτική ανυπακοή της Carola Rackete επιβεβαίωσε ότι είμαστε ακόμη εδώ και έχουμε τις ηθικές δυνάμεις προκειμένου να μην τους αφήσουμε, νεοφιλελεύθερους και φασίστες, και το υβρίδιο που σχηματίζουν τώρα, να κλείσουν πίσω μας μέσα σε μια παρένθεση την εποχή που άνοιξε κατά τον 19ο αιώνα, από τότε που οι υποτελείς κοινωνικές τάξεις μπορούν να αποδεικνύουν στη θεωρία και στην πράξη ότι το δίκαιο είναι με το μέρος τους. Μας έδειξε έτσι η Carola Rackete πόσο σημαντικό είναι, μετά την ήττα, να ανασυγκροτήσουμε μια Αριστερά που θα ενσωματώσει και πάλι στο οπλοστάσιό της την ξεχασμένη δύναμη της πολιτικής ανυπακοής και να ξανασκεφτούμε συνολικά το ηθικό φορτίο των πολιτικών μας πράξεων ως υποκείμενα που θέλουν να αλλάξουν τον κόσμο.

Σημειώσεις

1. Η φράση προέρχεται από τον «Γατόπαρδο», φιλμ του Λουκίνο Βισκόντι και βιβλίο του Λαμπεντούσα.
2. Πόσο ολοκληρωτική είναι η αντίληψη του νεοφιλελευθερισμού για την ικανότητά του να ερμηνεύει τα πάντα με όρους αγοράς φάνηκε πολύ νωρίς, από τη δεκαετία του 1970, όταν ο νομπελίστας Γκάρι Μπέκερ ανέπτυξε μια θεωρία για τον θεσμό του γάμου σαν προσομοίωση αγοραίων σχέσεων.
3. στο ίδιο, Πρόλογος.
4. Τόσο εχθρικές όσο λέει η Αντιγόνη στον Κρέοντα: «Γιατί σε μένα από όσα λες τίποτα δεν μ' αρέσει κι είθε ποτέ να μη μ' αρέσει' μα και σ' εσένα το ίδιο, σε όλα σου είμαι δυσάρεστη». Επεισόδιο Β'
5. Σαν τον Κρέοντα που νομίζει πως όσοι αντιστέκονται στην εξουσία του «έχουν παρασυρθεί με χρήματα και έπραξαν ό,τι έπραξαν», Επεισόδιο Α'.